

25-26
mayıs
2016

Uluslararası
Hacı Bayram-ı Velî
Sempozyumu
Bildiriler Kitabı 1

EDİTÖR
PROF. DR. AHMET CAHİD HAKSEVER

ULUSLARARASI
HACI BACI BAYRAM-I VELİ
SEMPOZYUMU BİLDİRİLER KİTABI 1

kalem
EĞİTİM KÜLTÜR AKADEMİ DERNEĞİ

EDİTÖR
PROF. DR. AHMET CAHİD HAKSEVER

EDİTÖR YARDIMCILARI
DR. MEHMET YILDIZ
HARUN ALKAN

YAYIN KURULU
PROF. DR. ETHEM CEBECİOĞLU
PROF. DR. AHMET CAHİD HAKSEVER
PROF. DR. M. MUSTAFA ÇAKMAKLIOĞLU
DOÇ. DR. VAHİT GÖKTAŞ
YRD. DOÇ. DR. ÖNCEL DEMİRDAŞ
DR. MEHMET YILDIZ
HARUN ALKAN

GRAFİK TASARIM
TAVOOS

UYGULAMA
TAVOOS

BASKI YERİ
ANIL MATBAACILIK, DİKKEN CAD. NO: 244/P 13-14,
TEL: +90 (312) 483 6353, ANKARA

BASKI TARİHİ
30.11.2016

ISBN
978-605-8560-24-6

YAZIŞMA ADRESİ
Kalem Eğitim Kültür Akademi Derneği, Hacı Bayram Mah
Şeyh İzzettin Sk. No: 9 Ulus/ANKARA Tel: +90 (312) 232 4226;
kalemsempozyum@gmail.com

HACI BAYRAM-I VELÎ DÖNEMİNDEN ANKARA'DA AK MEDRESE VE KARA MEDRESE

Ak Madrasah and Kara Madrasah in Ankara, From the Period of Hacı Bayram-I Veli

Uzm.

ALİ KILCI

Vakıflar Genel Müdürlüğü

Özet

Ankara'nın Bizanslılardan alınmasından sonra şehrin imarı için vakıf kuranlar tarafından Saraç Sinan Medresesi, Kızıl Bey Medresesi ve Ak Medrese gibi eğitim için medreseler yaptırılmıştır. Aslanhane Zaviyesi gibi tasavvufi merkezler de yetişkinlerin eğitimi ile uğraşıyordu. Osmanlı devrinde Selçuklu medreselerinden başka yeni medreseler de yapılarak Ankara'da eğitim hayatı canlandırılmıştır. Bunlardan Hacı Bayram-ı Velî'nin hayatında önemli yeri olan Ak Medrese ve Kara Medrese isimli iki medrese öne çıkmaktadır. Selçuklu devrinde kurulan Ak Medrese ve Osmanlı devrinde yapılmış olan Kara Medrese onun için önem arz eden medreselerdir.

Hacı Bayram-ı Velî önce Kara Medrese'de müderrislik yapmış, daha sonra dergâhının camisini Ak Medrese'ye bitişik olarak yaptırmıştır. Augustus Mabedi Anadolu ve Ankara'nın kültür tarihi ve arkeolojisi için çok önemli bir yapı olmakla birlikte, Türkler tarafından çeşitli değişiklikler yapılarak yüzlerce yıl medrese olarak kullanılması günümüzde unutulmuştur. Yapı medreseye çevrilirken arkasında bulunan eyvan, altı türbe, üstü dershane olmak üzere eklenmiştir. Bazı araştırmacıların Bizans eklentisi dediği bu kısım yapıdaki Türk mührüdür. Tarih boyu Ankara şehrinin "Ak Medresesi- Beyza Medresesi" olarak kullanılan bu yapının sadece arkeolojik yönü öne çıkarıldığı için halkımız ve ilim adamlarımızın sahip olduğu bilgiler noksandır. Ayrıca sorumlu kuruluşlar da aynı bakışa sahip olduklarından yapı bütün özellikleri ile ele

alınarak onarılamadığından bir kalıntı olarak ayakta durmaya çalışmaktadır.

Kara Medrese Melike Hatun tarafından bitişiğindeki Öğle Mescidi ile birlikte XV. yüzyılda yaptırılmıştır. Yüzlerce yıl Ankara'nın eğitim hayatına can verdikten sonra harap olan Kara Medrese'den de Ak Medrese'de olduğu gibi Ankaralıların haberi yoktur.

Arşiv belgeleri ve çeşitli kaynaklardan faydalanılarak vakıf yoluyla meydana gelmiş olan bu yapılar hakkındaki Osmanlı devri bilgilerine ulaşılarak durumları aydınlatılmaya çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: Osmanlı, medrese, vakıf, arşiv, belge.

Abstract:

After the capture of Ankara from Byzantines, the benefactors built madrasahs such as Saraç Sinan Madrasah, Kızıl Bey Madrasah and Ak Madrasah, for education purposes. In addition, mystical institutions such as Aslanhane dervish lodge were engaged in education of elderly. In Ottoman period, education life became more alive in Ankara by means of the construction of new madrasahs in addition to the Seljuk ones. Among them the ones called as Ak Madrasah and Kara Madrasah, two important madrasahs from the period of Hacı Bayram-ı Veli, come into prominence. Ak Madrasah from Seljuk period and Kara Madrasah from Ottoman period were two important institutions for him.

First, Hacı Bayram-ı Veli worked as a teacher in Kara Madrasah, then made the mosque of his dervish lodge to be built adjacent to Ak Madrasah. Augustus Temple was a highly important building in terms of the cultural history and archaeology of Ankara, as well as its usage as a madrasah by Turks for hundreds of years with a variety of changes has been forgotten today. During its transformation to a madrasah, an iwan, above of which was used as a tomb and below part was used as a classroom, was added at the back side. This part, interpreted as a Byzantium addition by some scholars, was in fact Turkish seal to the building. Since, only the archeological side of the building called as Ak Madrasah-Beyza Madrasah of Ankara city, was given priority for long years, there is restricted information on the building. In addition, since the responsible bodies have the same vision, the building has not been preserved in terms of all its character defining features and as a result stands as a ruin.

Kara madrasah was constructed together with the adjacent Oğle Mescidi by Melike Hatun in 15th cc. People of Ankara are unaware of Kara Madrasah as in the case of Ak Madrasah, lie in ruins after hundreds of year's education service in Ankara.

The conditions of above mentioned buildings, built by waqf, will be explained in detail by using archival and literature sources and information in the Ottoman period.

Key words: ottoman, madrasah, waqf, archive, document.

Giriş

Tarihin her devrinde Anadolu'nun merkezi olan Ankara şehri, Selçuklu ve Osmanlı devirlerinde de bu özelliğini sürdürmüştür. Bölgenin yönetildiği idari bir merkez olmasının yanında eğitim konusunda da dikkat çeken bir şehirdir. Selçuklu devrinde Kızıl Bey Medresesi(13. yy)¹, Saraç Sinan Medresesi(1288)² ve Ak Medrese Ankara'nın bilinen bazı eğitim yapılarıdır. Ankara'da Beylikler ve bilhassa Osmanlı devrinde 25 kadar medrese bulunmakta olup³, Ak Medrese ve bir barakayı andıran Saraç Sinan Medresesi hariç, bu medreseler günümüze gelememiştir. Evliya Çelebi Ankara medreseleri arasında, Mustafa Paşa Medresesi, Taşköprüzâde Medresesi, Seyfeddin Medresesi ve Hüsrev Kethüda Medresesini sayar, meşhur ilim tahsil edildiğini ve mimari şekilleri için, çeşitli odaları, dersane kubbeleri olduğunu ve öğrencilerine oda ücreti, aydınlatma ücreti ve et ücretinin bolca verildiğini söyler⁴. Ankara medreseleri konusuna Ankara tarihi üzerine yapılan çalışmalarda yer verildiğini görüyoruz. Bu konunun ilk araştırmacıları Özer Ergenç ve Rifat Özdemir'dir⁵.

Ankara, Bursa, Edirne ve İstanbul gibi bir Osmanlı başşehirli olmasına karşılık Osmanlı Beyliğinin kuruluşunda manevi önderlik yapan Hacı Bayram-ı Veli hazretleri, bu devirdeki sıkıntılı durumdan kurtularak yükselip devlet haline gelmesinde dönemin en önemli manevi mimarlarından biri olmuştur. Onun hayatında önemli yerleri olmakla birlikte şimdiye kadar sadece isimleri bilinen Ankara'daki iki medrese konusuna dikkat çekeceğiz. İsmi Ankara ile özdeşleşen Hacı Bayram-ı Veli'nin buradaki iki medreseyle olan ilgisi dikkat çekmektedir. Önceleri Ankara'daki Kara Medrese'de müderrislik yapan Hacı Bayram-ı Veli, daha sonra

¹ Ceydet, Muallim(1932)Zeyl-i alâ Fasl "el-ahiyeti'l -Feteyânî't -Türkiye"fi Rihlet-i İbni Batuta, İstanbul, s.248.

² Kılıcı, Ali," Ankara Saraç Sinan Camisi 2008 Yılı Restorasyonu", XIII. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı ve Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri, Denizli, 2011, s. 319-326.

³ Özdemir, Rifat(1986), XIX Yüzyılın İlk Yarısında Ankara, Ankara, s.51.

⁴ Dağlı, Yücel-Kahraman,S.Ali (2003) günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi, İstanbul, C.2, s..523.

⁵ Ergenç, Özer (1980). XVII. yüzyılın Başlarında Ankara'nın Yerleşim Durumu Üzerine Bazı Bilgiler, Osmanlı Araştırmaları I, İstanbul, s.99; Özdemir, R (1986), age, s.51-65.

kurduğu Bayramilik tarikatının asitanesini Ak Medrese'nin yanına yaptırmıştır⁶. Ak ve kara kelimelerinin Ankara'da birer medrese ismi olarak var olduktan sonra Hacı Bayram-ı Veli hazretlerinde birleşmiş olması da enteresan bir durumdur. Osmanlının küçük bir beylikten dünya hâkimi bir devlet haline gelmesini bu iki kelimenin Hacı Bayram-ı Veli'nin şahsında yanyana gelmesiyle yorumlamanın yanlış olmayacağını düşünüyoruz. Başta arşiv belgeleri olmak üzere çeşitli kaynaklardan faydalanılarak vakıf yoluyla meydana gelmiş olan bu yapılar hakkındaki Osmanlı devri bilgilerine ulaşılarak durumları aydınlatılmaya çalışılacaktır.

Şimdiye kadar Augustus Tapınağı'nın Türkler tarafından Ak Medrese adıyla kullanıldığını ve yapının Selçuklu ve Osmanlı dönemlerini ele alan bir özel bir çalışmaya rastlayamadık. Kara Medrese (veya Melike Hatun Medresesi) için Hacı Bayram-ı Veli'nin bu medresede müderrislik yaptığının söylenmesi dışında detaylı bir çalışma da göremedik⁷.

Ak Medrese

Ulus'ta Hacı Bayram-ı Veli Camii'nin bitişiğindeki Ak Medrese, antik bir yapı olarak Augustus Tapınağı adıyla yüzyıllardır bilim adamları ve tarihçilerin dikkatini çeken bir yapı olmuştur⁸. Romalılar devrinde geniş bir avlunun ortasına yapılmış olan Augustus Tapınağı'nın avlu duvarının bir parçası halen Hacı Bayram Camii'nin batısında yer almaktadır. Yapı Bizanslılar tarafından kiliseye çevrilirken, arka kısmındaki duvar yıkılmıştır. Ankara'yı Bizanslılardan fetheden Türkler bu kısma bazı ilaveler yaparak tapınağı medreseye çevirmişlerdir. Bu sırada yapının daha önce yıkılan kuzeydoğusuna, üstü derslane, alt kısmı da türbe olarak yapılmış bir

⁶ Turan, F. Ahsen, "Hacı Bayram-ı Velinin Hayatı", Hacı Bayram-ı Veli, Ankara, Ankara Büyükşehir Belediyesi Yayını, s.145.

⁷ Şahin, Kamil (1991) "Ankara'da Melike Hatun Vakıfları", Vakıflar Dergisi, XXII, Ankara, s.76-82; Çınar, Hüseyin (2012). "Ankara'da Vakıf Kuran Kadınlar", Tarihte Ankara Uluslararası Sempozyumu, Ankara, s. 287-322.

⁸ Texier, Charles (2002). Küçük Asya, (Çeviren Ali Suat) 2. Cilt, Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı yayını, Ankara, s. 445; Koşay, Hamit Zübeyr (1957) "Ankara Augustus Mabedi Kazısı", Anatolia Anadolu, S. 2, Ankara, s. 133-135.

eyvan kısmı ilave edilmiştir⁹. İki renkli taşla örülmüş olan bu kısmı bazı araştırmacılar Bizans eklentisi olarak nitelendirmelerine karşılık, yapıdaki bir Türk mührüdür. Muhtemelen Selçuklu devrinde medreseye çevrilen yapının kuzey doğusuna ekli, Türk devri mimari özelliğini taşıyan eyvan, bu düşüncemizi kuvvetlendirmektedir.

Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde medrese olarak kullanılan tapınağın içinde kerpiç duvarlarla bölünmüş on adet medrese odası olduğunu seyyah H. Dernszchwam söylemektedir.¹⁰ Ak Medrese II. Bayezid devri Osmanlı medreseleri arasında “yirmili medreseler” payesindedir¹¹.

Evliya Çelebi'nin Ankara medreseleri arasında saydığı Taşköprüzâde Medresesi, Ak Medrese olmalıdır. Çünkü seyyah, Ak Medrese'yi müderrislerinden Taşköprülü Muslihiddin Mustafa'nın ismi ile anmıştır¹². Arşiv belgelerinde medresenin kurucusu hakkında bir kayıt bulunmamaktadır¹³. Ancak Etnografya Müzesi'ne Hacı Bayram Veli Camii minaresinin dibinden getirilen mermer bir kitabe müze envanter listesine medrese kitabesi olarak kaydedilmiştir. Girift bir sülüs hat ile yazılan ve biraz aşınmış olan kitabe üç satırdan meydana gelir.

Arapça kitabenin okunabilen iki satırı:

“ve men dar’ul-ahireti ve sea leha sa’yuha fe ulaike kane sa’yuha meşkura

*Ceddede imareti haze’l-medreset’il-mubareketi el-abd Mehmed bin Ebi bekr’il-Hemdani”*¹⁴

Oldukça aşınmış, tarih kısmı biraz fazla silinmiş olan bu kitabeden Hemedanlı, Mehmed bin Ebi Bekr isimli bir hayır sahibi tara-

⁹ Michell, Stephan (2008). Ankara'daki Roma imparatorluğu Tapınağı ve İmparator Augustus'un Başarılarının Yazıtı, Ankara, s.14.

¹⁰ Dernszchwam, Hans (1988). İstanbul ve Anadolu'ya Seyahat Günlüğü, (Çev. Yaşar Önen) Ankara, s.256.

¹¹ Cahid Baltacı, XV-XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri, İstanbul, 1976, s.74.

¹² Dağlı, Yücel-Kahraman, S. Ali (2003) günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi, İstanbul, s.523.

¹³ Ak medresenin Şeyh İzzeddin tarafından kurulduğu iddiasına katılmıyoruz. Bkz: Şahin, Kamil (2005). “Ankaralı Seyh İzzeddin Vakıfları ve Ak Medrese (Ogüst Mabedi)”, *Vakıflar Dergisi*, XIX, Ankara, s. 47.

¹⁴ Etnografya Müzesi, Taş Eserler Kataloğu, 35 (yenisi:28606). Sırada kayıtlı (48x62) mermer levha; Mübarek Galib, Ankara, C.2, s.41 (78-54).

fından bir medresenin yenilendiğini öğreniyoruz. Sistemli bir şekilde bu kitabe çözülebilirse konunun aydınlatılmasında önemli mesafe almış olacağız. Bu kitabenin, bulunduğu yer ve “yenileme” kelimesini göz önüne alırsak onun Ak Medrese’ye ait olması gerekir.

Ak Medrese Vakfının gelir getiren akarları

1523, 1530, 1572 yıllarında yazılan tahrir defterlerinde vakfın hamam mukataası hissesinden günlük 42, yıllık 15.120 akçe, Murtazabad’a bağlı Zaviye karyesindeki zeminden 2500 akçe olmak üzere toplam 17.620 akçe geliri olduğu kayıtlıdır¹⁵. Osmanlı Arşivindeki 937/1530 tarihli Tapu Tahrir Defteri’nde Ankara’daki bu hamamın Fakih Hamamı olduğu kayıtlıdır¹⁶. Bu hamamın Kale-dibi Hamamı olduğunu Rebiulahir 1013 / Haziran-Temmuz 1604 tarihli¹⁷ ve 5 Rebiulahir 1016/30 Temmuz 1607 tarihli (bu tarihte hamamın kirası 16.000 akçe) iki belgeden öğreniyoruz¹⁸. Ancak Tabakhanedeki vakfın gelirinin çoğunluğunu getiren bu hamam bilemediğimiz bir zamanda yıkılınca vakfın geliri azalmıştır.

Murtazabad’daki mezranın Kazan Tekke Köyündeki (Turasan) Bey Zaviyesi yanında olduğu 1572 tarihli tahrirde kayıtlıdır.¹⁹ Bu defterde ayrıca Vakfın Haymana ve Kulu arasında, Altıpınarı yakınında yer alan Danişmend Mezraasındaki iki çiftlik ve değirmenin 1200 akçe geliri olduğu, bu paranın yarısını Kulu Şeyh’e evlatlık vakfı olarak, yarısı da Ak Medrese’ye verildiği kayıtlıdır. Böylece Ak Medrese Vakfının yıllık geliri toplamının 18.720 akçe olduğu anlaşılmaktadır²⁰.

¹⁵ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, 1 Zilhicce 929 /11 Ekim 1523 tarihli, 117 Nolu, Ankara Sancağı Mufassal Defteri, s. 31b; Anonim, (1993). 438 sayılı Muhasebe-i Vilâyet-i Anadolu Defteri, Defteri, 937/1530, I, Kütahya, Kara-hisâr-ı Sâhib, Sultan-önü, Hamid ve Ankara Livâları, -Dizin ve Tıpkıbasım-, Ankara, s.367; Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivi, 979 /1572 tarihli, 558 nolu Ankara defteri, varak: 43/a.

¹⁶ Anonim, (1993). age, s.367; Ergenç, Özer (1980). XVII. yüzyılın Başlarında Ankara’nın Yerleşim Durumu Üzerine Bazı Bilgiler, Osmanlı Araştırmaları I, İstanbul, s.99 (yazar bu hamamın Tabakhane Hamamı olduğunu yazmıştır).

¹⁷ Ankara Şer’i Sicil Arşivi, 695, 0033 A5.

¹⁸ Ankara ŞSA 1006, 0010 A4.

¹⁹ TKGMA, 558 nolu defter, varak: 43/A.

²⁰ TKGMA, 558 nolu defter, varak: 51/a. Bu mezranın Kulu ilçesine yakın olması ve tasarruf eden kişinin Kulu Şeyh ismini taşıması bu ilçenin isminin kaynağını olduğunu düşünüyoruz.

Vakfın Giderleri

Ak Medrese vakfında, müderris, müteveli (yönetici) ve cabi (tahsildar) görev yapmakta ve ücret almaktadırlar. Mütevellilik görevi genellikle müderrislere verildiği bazı belgelerde görülmektedir. Vakfın gelirinden ayrıca e'ali (yüce kişiler) cihetine para ödenmekte idi. Medresenin tamir masrafı da olmalıdır. 1523 tarihli tahrir defterinde, Mevlâna Muhiddin'in müderris, müteveli Hacı Bali bin Hacı Mehmed ve müd Mevlâna Taceddin'in beratları olduğu kayıtlıdır. Vakfın yıllık gelir ve gideri 17620 akçedir²¹. 1572 tahririnde de vakfın aynı miktarda geliri vardır²².

Ak Medresenin Müderrisleri arasında aynı zamanda Ankara kadısı olan, 927/1520'de vefat eden Amasyalı Ali Efendi, Üstad-oğlu Taceddin İbrahim, 911/1505'den önce Taşköprülü Muslihiddin Mustafa, 8 Ramazan 991/25 Eylül 1583'de Ahmed Efendi olup, 1063 /1652-3 yılındaki müderrisi Recep Efendi aynı zamanda vakfın mütevellisi idi²³.

Arşivlerde Ak Medrese'nin sonraki yüzyıllardaki durumu ve yapılan görevli tayinleriyle ilgili belgeler bulunmaktadır.

Ak Medrese Vakfına yevmi iki akçe ile müteveli olan Ali'nin ölümü ile yerine 19 Muharrem 1166 /26 Kasım 1752 tarihinde Ömer tayin edilmiştir²⁴.

Ak Medrese'nin yarım hisse müderrisliğine sahip olan Mehmed 23 Ramazan 1185/ 26 Aralık 1787 tarihinde kendi rızasıyla görevinden oğlu Alâeddin lehine çekildiği²⁵,

Müderris es-Seyyid Mustafa'nın vefat üzerine bu görevin 16 Rebûlevvel 1202 / 26 Aralık 1787 tarihinde Mehmed ibn Osman'a verildiği²⁶,

Nısf (yarım) hisse müderris olan Mehmed bin Ömer'in çocuksuz vefat etmesi üzerine yerine 16 Safer 1246/6 Haziran 1830 tarihinde Mehmed bin Cafer'in tayin edildiğini, şer'i sicil kayıtların-

²¹ BOA, 117 Nolu Ankara Sancağı Mufassal Defteri, s. 31b.

²² TKKKA, 558 nolu defter, v. 43a.

²³ Cahid Baltacı, XV-XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri, İstanbul, 1976, s.74.

²⁴ VGMA, Defter:1061, s.131.

²⁵ Ankara ŞSA, 845 0052 B 2.

²⁶ Ankara ŞSA ,863_0042 000 190.

dan öğreniyoruz²⁷. Bu kayıtlara göre o tarihte medresenin iki müderrisi olduğunu göstermektedir.

Ak Medrese vakfının 1286 /1870 yılı bütçesinin kayıt edildiği bir belgede mütevellisi Abdurrahman Efendi marifetile yapılan 1870 senesi muhasebesinde Medresenin aşardan gelen 1378 kuruş gelirinin mütevellî ve müderrise verildiği anlaşılmaktadır²⁸.

Osmanlı devri sonlarında Ak Medrese vakfının gelirleri azaldığından binasının bakımı yapılamamış ve diğer giderleri karşılanamamış olmalıdır. Medresede eğitime ara verildiğini, vakfın kısıtlı gelirlerinin sadece müderrislerine verilmeye devam edildiğini çeşitli arşiv belgelerinden öğreniyoruz. 20 Temmuz 1873 tarihli bir tezkirede medresenin, Hacı Bayram-ı Veli hazretleri türbesine bitişik, mermerden sanatkarane olarak Roma hükümdarı Ağustos'un yaptırdığı, müslümanların fethinde medreseye çevrilerek Beyzaiye Medresesi ismiyle anıldığı, zamanla harab olunca Hacı Bayram-ı Veli Dergahı şeyhlerinden Muhlis Baba tarafından bazı kısımları yıktırılıp taşlarının bahçesine yığıldığı, vakfın yıllık aşar bedeli olan toplam 1378 kuruşun halen vâkıfı hayr ile anan müderrisleri Abdurrahman ve Ömer Efendilere verilmek yerine burada yapılacak ıslahhane ve nümunehane (müze) verilmesi istenmektedir²⁹. 24 Rebiulevvel 1290 / 21 Haziran 1873 tarihli bir belgede de Ak (Beyza) Medresenin uzun süredir harap olması sebebiyle kullanılmadığından, yapının tamir edilerek ıslahhane olarak kullanılması teklif edilmiş³⁰, yapının medrese vasfının değiştirilemediği için bu teklifler kabul görmemiş, yapı günümüze harap halde gelmiştir.

Ayrıca gurre-i Cemaziyelevvel 1290/ 27 Haziran 1873 tarihli bir belgede de harap halde olan medresenin müderrislerine verilen 1.370 kuruş maaş bedelinin binanın tamiri için kullanılması istenmektedir.³¹

²⁷ Ankara ŞSA, 916-0072-126.

²⁸ BOA-EV.MH.01478.00283 numaralı ve 1286 tarihli belge.

²⁹ BOA-EV.MKT.0684.0008 numaralı ve 24 cemaziyelevvel 1290 tarihli belge.

³⁰ BOA, EV.MH.01641/38 nolu ve 24 Rebiulevvel 1290/21 Haziran 1873 tarihli belge.

³¹ BOA, EV. IDM 02/10 nolu belge.

Yapının 1834 yılında hamam yapılmak için Edhem Baba tarafından kasten yıktırılırken yapılan şikâyet üzerine³², sadece cami tarafındaki duvarlarının yıkımı sırasında durdurulmasından sonra devlet bir soruşturma yaptırmıştır.³³

Yapı Cumhuriyetin ilk yıllarında Ankara'da kurulmakta olan müzenin deposu olarak kullanılmıştır.

Ak Medrese 1929 yılında, tapununun 12 pafta, 51 ada, 2 parselinde, 703 m² olarak şehremaneti (belediye) adına kayıtlı iken daha sonra VGM adına tescil edilmiştir.

Tapınak, tapuda medrese olarak Vakıflar Genel Müdürlüğü adına kayıt edilmiştir. Vakıf bir yapı olmakla birlikte, ilim âlemince sadece arkeolojik yönleriyle ele alındığından Vakıflar Genel Müdürlüğüne Kültür ve Turizm Bakanlığının sorumluluğuna bırakılmıştır. Hacı Bayram Camii'nin onarımı sırasında tapınağı da uygulamaya içine alarak bir proje hazırlatan Ankara Büyük Şehir Belediyesiince elde koruma kurulu onaylı bir proje olmadığından restorasyonu yapılamamıştır. Bu dönemde yapının yaşatılması konusunda bir bilim kurulu oluşturulmuş olmasına rağmen bazı geçici uygulamalar dışında köklü bir restorasyon (onarım) yapılamamıştır.

Bu mabedin, bir medrese olarak kullanıldığı için günümüze gelebildiği unutulmamalıdır. Tarih boyu Ankara şehrinde "Ak Medrese-Beyza Medresesi" isimleri ile bir eğitim kurumu olarak kullanılan bu yapının bütün özellikleri ile ele alınarak onarılması ve Türk dönemi ihmal edilmeden geleceğe miras bırakılması bizler için vicdani bir borçtur.

Kara Medrese (Melike Hatun Medresesi)

Hacı Bayram-ı Veli'nin müderrislik yaptığı Kara Medrese, Melike Hatun tarafından yaptırıldığından arşiv kayıtlarında Melike Hatun Medresesi diye anılmaktadır. Ayrıca bazı belgelerde Sevdaiye, Sevda şeklinde ismi geçen medresenin de bu yapı olması gerekir.

³² Mamboury, Ernest (1934), Ankara Gezi Rehberi, Ankara, Ankara Üniversitesi Yayınları, s.254.

³³ Koşay, H. Zübeyr -Orgun, M. E. Zarif - Bayram, Sadi - Tan, Erdoğan (2014). Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti Çağlarında Türk Kazı Tarihi, Cilt.1, Ankara'dan BOA, BEO.27/1996 numaralı ve 30.6.1892 tarihli belge.

I. Murad'ın (XIV. yüzyıl) subaşlarından Eyne Bey'in çağdaşı olduğu ve o dönemde Ankara'da yaşadığı bilinen Melike Hatun'un kimliği konusundaki bilgiler sınırlıdır³⁴. Hatuniye Camii'nin Ahi Şerafeddin'in hanımlarından Habibe Hatun tarafından yaptırıldığı şeklindeki bir bilginin ilmi bir kaynağa dayanmadığını düşünüyoruz³⁵.

Evâhir-i Ramazan 1027 / 19 Eylül 1618 tarihli bir fermânda "Ankara'da merhûm Sultân Alaaddin kızı merhûme Melike Hâtunun binâ itdüğü Cedid nâm medrese " şeklinde bir kayıt bulunmaktadır. Belgenin bu kısmının, o zaman memurlarının bir yanlışı olduğunu düşünüyoruz. I. Murad'la çağdaş olan Melike Hatun'un Selçuklu sultanının kızı olması mümkün değildir³⁶. Ancak bu belgeye göre Kara Medrese'nin diğer adının Yeni Medrese olabileceğini öğreniyoruz. Melike Hatun vefat edince Kirişçiyan Mahallesinde kendi bahçesine yaptırdığı külliye'nin yanına defnedilmiştir.

Medrese, Doğanbey Mahallesi, Taşcılar ve Pala Sokakların keşiştiği yerde mescit ölçüsündeki Melike Hatun Camii ile bir bütün teşkil ediyordu. Medresenin tapuda 30 pafta, 226 ada, 8 parseldeki Melike Hatun Camii'nin yanında olduğu bilinmektedir. Bu parselin bitişiğindeki 7 parsel, evkaf hazinesi adına, 107 m² alanlı, ahşap iki hane şeklinde kayıtlıdır. O sıralarda mektep ve medreseler hazineye devredildiğinden Kara Medrese'nin buradaki "hazineye ait 308 m², ahşap hane ve arsa" vasıflı 6 nolu parsel olduğunu düşünüyoruz³⁷. Cami parselinin karşı köşesinde Hatuniye çeşmesi, arkasında Hatuniye mezarı yer almaktadır. Halen caminin yerinde baraka şekline bir dükkân olup, her ikisinin biraz ilerisinde Melike Hatun'un yapımına maddi katkıda bulunduğu Eynebey'in Hammamı bulunmaktadır³⁸.

³⁴ VGMA, 579 nolu defter, 339. sayfa, 151. sırada kayıtlı, 804/1405 tarihli Eyne Subaşı Vakfı.

³⁵ Özmen, Fatih, (2004), Türkiye Selçuklu devleti ve Beylikler Dönemi'nde Ankara, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Master Tezi, Ankara, s.83.

³⁶ Ankara ŞSA, 703, 0016 A 991.

³⁷ Bu yıllarda kapatılan medreselerin arsaları üzerine okul yapılması.

³⁸ Şahin, Kamil (1991) "Ankara'da Melike Hatun Vakıfları", Vakıflar Dergisi, XXII, Ankara, s.76; Çınar, Hüseyin-Gümüüşçü, Osman (2002). Osmanlıdan Cumhuriyete Çubuk Kazası, Ankara, s.243; Çınar, Hüseyin (2012). "Ankara'da Vakıf Kuran Kadınlar", Tarihte Ankara

Bu bilgiler doğrultusunda Melike Hatunun vakıflarını üçe ayırdığı görülmektedir. Bu vakıfların hayratı ve gelirleri ayrıdır. Hayratının ilki Öğle Camii diye de bilinen Melike Hatun Camii'dir. Melike Hatun bu cami için, Melike Hatun Hamamı, Subaşı Eynebey Hamamı, Eski Hamam ve Öğle Hamamı adlarıyla anılan hamamın yapımı sırasında para verdiğinden hamam gelirinden kendine tayin olunan 17 akçenin 4 akçesini yaptırdığı mescidin masrafına ve 2 akçesini cami imamına vakfetmiştir³⁹. Eyne Bey bu hamamı, Balıkesir'deki zaviyesine gelir getirmek üzere yaptırmıştır⁴⁰. Cumhuriyet devrinde mülkiyeti Maliye Hazinesi adına tescil edilen hamam, Vakıflar Genel Müdürlüğünce devr alınmış, 1992 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğünce onarılarak kullanıma açılmıştır.

Melike Hatun Camii, 1835, 1910 yıllarında onarılmıştır. Daha sonra kadro harici bırakılan cami zamanla yıkılmış, arsası kiraya verilmiştir⁴¹. Melike Hatun vakfı 1924 yılında mazbut vakıflar arasına alınarak Vakıflar Genel Müdürlüğü idaresine geçmiştir. Halen caminin yerinde bir dükkân bulunmaktadır.

Melike Hatun'un ikinci hayratı mezarına bitişik yaptırdığı çeşmesidir. Kitabesi olmayan çeşme çeşitli zamanlarda yenilenmiştir. Çeşmenin 4.329 kuruşa tamamlanacağı konusunda hazırlanan belgelerden biri 21 Safer 1320/ 30 Mayıs 1902 tarihli olup bu tarihte yeniden yapılmıştır⁴². Mezarın bulunduğu yerdeki Melike Hatun bahçesinin gelirini mezarı başında cüz okunması için vakfetmiş olup, 1572 yılında geliri 1500 akçedir⁴³. Melike Hatun'un çeşmesinin arkasındaki mezarı, 4 Zilkade 1109/ 14 Mayıs 1698 tarihli bir

Uluslararası Sempozyumu, Ankara, s.292 (289).

³⁹Ergenç, Ö.(1995). age, s. 27, dip not. 82; Şahin, K. (1991) agm, s. 78. BOA, 117 Nolu, 928 tarihli Ankara Sancağı Mufassal Defteri.

⁴⁰VGMA, 579 nolu defter, 339. sayfa, 151. sırada kayıtlı, 804/1405 tarihli Eyne Subaşı Vakfı. Hamam 1928'den önce Ankara Belediyesi tarafından bir ara gaz deposu olarak kullanılmıştır. Galib, M 192), a.g.e, s. 32.

⁴¹İ. Hakkı Konyalı Melike Hatun'un camisini, "Câmi duvarlarının alt kısmı taş, üst kısmı kerpiçtir. Sağ kısmında alttan üç, üstten dört penceresi vardır. Sağında son cemaat yerinden çıkılan kısa ve şerefesiz bir minaresi vardır. Son cemaat yerini ve antresini altı adı tahta sütunun ve iki yan duvarının tuttuğu bir saçak örter" şeklinde anlatmaktadır. Konyalı, İ.H.(1978), Ankara Camileri, s. 52. Etnografya müzesinde Öğle Cami kapısı diye teşhir edilen cevizden yapılmış kapı kanadı bu camiye ait olmalıdır.

⁴²BOA, EV. MKT. 2870/13

⁴³TKKKA, 558 nolu defter, v..

arşiv belgesinde Melike Hatun Türbesi olarak kayıt edilmiştir.⁴⁴ Buna göre Melike Hatun cami ve medrese ile birlikte kendisine bir türbe yaptırmış olabileceği gibi öldükten sonra onun için bir türbe yaptırılmış da olabilir⁴⁵. Günümüzdeki Melike Hatun mezarı etrafı demir parmaklıkla çevrili bir alandadır. Baş ve ayak taşı mevcuttur. Sekiz köşeli bir sütun şeklindeki baş taşıdaki Arapça kitabeden çıkan ebced hesabına göre 795 / 1393 yılında vefat etmiştir⁴⁶. Melike Hatun'un mezartaşında Arapça yazılmış kitabenin okunuşu:

Küllü şey'in hâliki ilâ veçhi leh'ul-hükmü ve ileyhi turceûn
Ğafer'Allahu lehû bi-rahmetihu ve lehu ruhu cennet-i naîm
Allahümm'el-hakkı li-mutihi tarih ve kıyle felehu seleme min
Rabbi Rahim.⁴⁷

Melike Hatun'un üçüncü hayratı olan Kara Medrese için 928/1523 ve 972 tarihli vakıf tahrir defterlerinde Kasaba'ya tabi Solfasol Köyünde arazi ve değirmen ile Balgat Köyün timarının nısfını vakfettiği kayıtlıdır⁴⁸.

Bazı araştırmacıların verdikleri bilgilere göre Melike Hatun, Girendos (Girindos) Köyü, Balgat Köyü, Ravlı (Akyurt), Beyceğez, Kilisecik ve Busaklar (Pursaklar) köylerini vakfetmiştir. Solfâsıl köyündeki arazilerin gelirleri tahsis olunmuştur. Medresenin, Solfâsıl Köyü ve Edhem Baba'nın kullandığı çiftlikten yıllık 4831 akçe geliri vardır. Vakfın 1572 yılındaki geliri 8942 akçedir⁴⁹.

Arşivlerdeki Melike Hatun Medresesine çeşitli vakıf kayıtlarından biri Kara Medrese vakfına müteveli tayinine ait Evâil-i Receb 1035/ 10 Mart 1626 tarihli berattır.⁵⁰

⁴⁴ Ankara ŞSA, 264 nolu, s.220 Hük. 478.

⁴⁵ Çınar, H (2012). agm, s.291.

⁴⁶ Çınar, H.(2012), a.g.m, s.292.

⁴⁷ Şahin, K. (1991), a.g.m, s.76.

⁴⁸ BOA, 117 Nolu, 928 tarihli Ankara Sancağı Mufassal Defteri, s. 19b;TKKKA, 558 nolu defter, varak: 30b-31a

⁴⁹ Şahin, Kamil (1991) "Ankara'da Melike Hatun Vakıfları", Vakıflar Dergisi, XXII, Ankara, s.79; Çınar, Hüseyin-Gümüşçü, Osman (2002). Osmanlıdan Cumhuriyete Çubuk Kazası, Ankara, s.243; Çınar, Hüseyin (2012)."Ankara'da Vakıf Kuran Kadınlar", Tarihte Ankara Uluslararası Sempozyumu, Ankara, s.292.

⁵⁰ Ankara ŞSA, 708 Nolu A.Ş. S. 22 sh. 149 sr. 452.

Medresenin Murtazabad'daki vakfının müvelliliğine müderris Ali Efendinin tayini hakkında evâil-i Ramazan 1131/ 11 Temmuz 1720 tarihli bir belge vardır⁵¹.

Zilkade 159/Kasım -Aralık 1746 tarihli bir belge de de Sevda Medresesi vakfının kura ve mezarileri için müteveli olarak Hafız Mehmed ibni kasım bir akçe ile tayin edilmiştir⁵².

4 Rebiulahir 1263 / 8 Kasım 1793 tarihinde müderris Süleyman Efendi kendi rızası ile görevini dört oğluna devretmiş⁵³

Medresede müderris olan Abdülhalim'in vefatından sonra yerine kardeşleri Ahmed ve Osman'ın tayin edildiği 19 Muharem 1283/3 Haziran 1866 tarihli belgede kayıtlıdır⁵⁴.

20 Kanun-ı evvel 1319/ 2 Ocak 1904 tarihli bir belgede, vakfiyesi bulunmayan medresenin mamur ve içinde talebelerinin olduğu, öşür gelirlerini alan müderrislerin binanın tamirini de yaptıkları kayıtlıdır⁵⁵.

Yapı daha sonra harap olmalı ki 26 Ağustos 1329 / 8 Eylül 1913 tarihinde medresesinin tamiri hakkında düzenlenen birinci keşif cetvelinin yapılan incelemede usulüne uygun olarak düzenlenmediği, medreseye ait mufassal harita, kullanılacak malzemenin cinsi ve miktarının bildirilmesi gerektiğine dair İnşaat ve Tamirat Müdüriyet-i Umumiyesi'nce müzekkere düzenlenmiştir.⁵⁶

8 Cemaziyelahir 1315/ 4 Kasım 1897 tarihli bir belgede Melek Hatun Medresesi'nin müderrislik cihetinin nısfına mutasarrıf olan Hoca Kara Salih Efendi'nin yerine Ahmed Tevfik Efendi'nin tayin olunup yedine berat verilmesi hususunda yazılan maruz kaydı⁵⁷.

Melike Hatun XIV. yüzyılda yaşadığından onun eserlerini de aynı yüzyıla tarihlememiz gerekir. Hacı Bayram Veli'nin müderrislik yaptığı Kara Medrese'de XIX. yüzyıla kadar eğitim sürdü-

⁵¹ Ankara ŞSA, 781_0070 A2.

⁵² VGMA, 1061 nolu defter, s.118.

⁵³ Ankara ŞSA, 185-331.

⁵⁴ Ankara ŞSA, 963_0034 B3.

⁵⁵ VGMA, DEFTER 2465, s. 49.

⁵⁶ BOA. EV.MKT. 147/16.

⁵⁷ Ankara ŞSA, 991_0171 B2.

rülmüştür.⁵⁸ Medresenin 8 Şubat 1933'te vefat eden Zeynel Abidin Efendi isimli bir müderrisi bilinir⁵⁹.

Medreseye Kara Medrese isminin verilmiş sebebinin ve mimari şeklini tespit edemedik. Son zamanlarda harâbe halinde iki büyük kapılı bir bina olduğu rivayet edilmektedir⁶⁰. Sokak kenarında görülen mimari parçaların medreseye ait olması muhtemeldir. Günümüzde burada medreseye ait olması muhtemel zar başlıklı bir söve parçası bulunmaktadır.

Sonuç

Hacı Bayram-ı Veli ile ismi özdeşleşen Ak Medrese ve Kara Medrese günümüzde Ankara'nın unutulmuş değerleridir. Halkımızın bu unutulmuş eserlerinin gelecek nesillere en iyi şekilde aktarılması konusunda ilgisizliği terk edip, ciddi bir şekilde sahip çıkması gerekmektedir. Bunun için yapının mümkün olduğunca iyi bilinmesi gerekir.

Genelde Ak Medrese, Augustus Mabedi diye meşhur olup tanınmasına karşılık medrese yönüyle bilinmemektedir. Hacı Bayram-ı Veli'nin camisini antik bir yapıya bitişik olarak yaptırmaması da bir hoşgörü konusu olarak ele alınır. Ancak esas hoşgörü bu antik yapının yıkılıp malzemesi ile yeni bir medrese yapmak yerine, Bizanslıların tahrip ettiği yapıyı bir eğitim kurumu olarak, aslını bozmadan kullanılmasıdır.

Ankara'nın kültür tarihi ve arkeolojisi için önemli bir yapı olan tapınak günümüze oldukça iyi bir durumda gelebilmiştir. Ak Medrese'nin sadece arkeolojik bir yapı olmadığı, Türkler tarafından yüzlerce yıl medrese olarak kullanılması göz önünde tutularak bütün özellikleriyle ortaya çıkarılacak bir şekilde onarılması gerekmektedir.

Günümüzde perişan haldeki Melike Hatun külliyesi yeniden ele alınarak tarihimize yakışır bir şekilde canlandırılmalıdır. Ön-

⁵⁸ Baltacı, Cahid (1978). XV-XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri, İstanbul, s.570.

⁵⁹ http://www.guzelankara.net/?page_id=1311-08 Mayıs 2016

⁶⁰ Şahin, K. (1991) a.g.m, s. 77.

celikle cami yeniden yapılmalı, Melike Hatun mezarı yeniden düzenlenmeli, çeşmenin onarımı yapılarak suyu akıtılmalıdır. Özel mülkiyete geçen Kara Medrese'nin istimlak edilerek üzerindeki yapının kaldırılması ve Sarı Kadı Medresesi gibi ayağa kaldırılmasını diliyoruz.

Kaynaklar

- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, 117 Nolu, 928 tarihli Ankara Sancağı Mufassal Defteri. Anonim, (1993). *438 sayılı Muhasebe-i Vilâyet-i Anadolu Defteri, Defteri, 937/1530, I, Kütahya, Kara-hisâr-ı Sâhib, Sultan-önü, Hamid ve Ankara Livâları*, -Dizin ve Tıpkıbasım-, Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Ankara.
- Tapu ve Kadastro Kuyud-u Kadime Arşivi, 558 nolu Ankara Evkaf Defteri. BOA-EV.MH.01478.00283 numaralı ve 1286 tarihli belge.
- BOA EV.MH.01641/38 nolu ve 24 Rebiulevvel 1290 tarihli belge.
- BOA-EV.MKT.0684.0008 numaralı ve 24 cemaziyelevvel 1290 tarihli belge.
- BOA, EV. IDM 02/10 numaralı belge.
- BOA, BEO.27/1996 numaralı belge.
- BOA, EV. MH.01641/38 nolu ve 24 Rebiulevvel 1290 tarihli belge.
- BOA, EV. MKT. 2870/13 numaralı belge.
- VGMA, 579 nolu defter, 339. sayfa, 151 sırada kayıtlı, 804 tarihli Eyne Subaşı Vakfı.
- 715 Nolu AŞSD, 29 sh. 46 Hük. No: 176 numaralı belge.
- 792 Nolu AŞSD, 106 sh. Hük. No: 190 numaralı belge.
- 708 Nolu A.Ş. S. 22 sh. 149 sr. 452 numaralı belge.
- BOA, EV. MKT. 450/ 87 numaralı belge.
- Baltacı, Cahid (1978). XV-XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri, İstanbul.
- Dağlı, Yücel-Kahraman, S. Ali(2003) günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi, İstanbul.
- Cevdet, Muallim (1932).Zeyl-i alâ Fasl "el -ahiyeti'l -Feteyânî't -Türkiye" Fî Rihlet-i İbni Batuta, İstanbul.
- Çınar, Hüseyin-Gümüşcü, (2002), Osmanlıdan Cumhuriyete Çubuk Kazası, Ankara.
- Çınar, Hüseyin (2012). " Ankara'da Vakıf Kuran Kadınlar", *Tarihte Ankara Uluslararası Sempozyumu*, Ankara, s. 287-322.
- Dernszchwam, Hans(1988). İstanbul ve Anadolu'ya Seyahat Günlüğü,(Çev. Yaşar Önen) Ankara.
- Erdoğan, Abdülkerim (2013), Ankara Hamamları ve Kaplıcaları, Ankara.

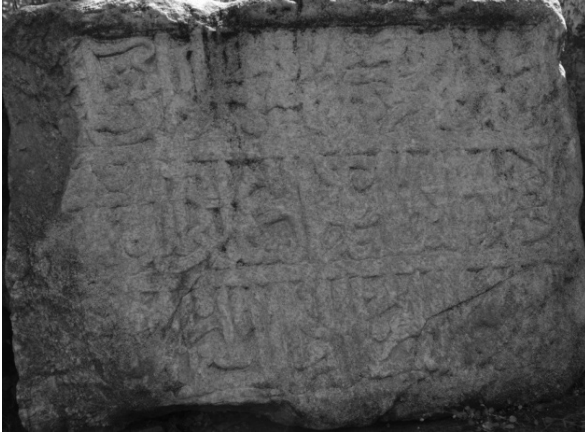
- Konyalı, İ.H.(1978), Ankara Camileri, Ankara.
- Galib, Mübarek (1928), *Ankara*, Ankara.
- Ergenç, Özer (1980). XVII. yüzyılın Başlarında Ankara'nın Yerleşim Durumu Üzerine Bazı Bilgiler, *Osmanlı Araştırmaları I*, İstanbul, s.99.
- Ergenç, Özer (1995). Osmanlı Klasik Dönem Kent Tarihçiliği'ne Katkı XVI. yüzyılda Ankara ve Konya, Ankara.
- Konyalı, İ.Hakki(1978), Ankara Camileri, Ankara.
- Koşay, Hamit Zübeyr (1956). Ogüst (Augustus) Mabedi Hacı Bayram Camii ve Türbesi Kılavuzu, Maarif Basımevi, Ankara.
- Koşay, H. Zübeyr -Orgun, M. E Zarif - Bayram, Sadi - Tan, Erdoğan (2014). Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti Çağlarında Türk Kazı Tarihi, Cilt.1, Ankara, TTK.
- Mamboury, Ernest(1934),Ankara Gezi Rehber, Ankara, Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Michell, Stephan (2008).Ankara'daki Roma imparatorluğu Tapınağı ve İmparator Augustus'un Başarılarının Yazıtı, Ankara.
- Şahin, Kamil (1991) "Ankara'da Melike Hatun Vakıfları", *Vakıflar Dergisi*, XXII, Ankara, s. 77-82.
- Şahin, Kamil (2005) "Ankaralı Seyh İzzeddin Vakıfları ve Âk Medrese (Ogüst Mabedi)", *Vakıflar Dergisi*, XIX, Ankara, s. 43-54.
- Texier, Charles (2002). Küçük Asya,(Çeviren Ali Suat) 2. Cilt, Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı yayını, Ankara.
- Turan, F. Ahsen, (2011)"Hacı Bayram-ı Velinin Hayatı", Hacı Bayram-ı Veli, Ankara, Ankara Büyükşehir Belediyesi Yayını, s.131-172.

Ekler

AK MEDRESE

1-Ak Medrese kitabesi, Etnografya Müzesi, 2-Ak Medresenin dersane eyvanı

Taş eserler, 35(28606) sırada kayıtlıdır

5-

TKGMA, 558 nolu defter, sayfa 43/A

Evkâf-ı Ak Medrese der-Ankara der-tasarrufu Mevlânâ Muhyiddin el-Müderriş fi medreseti'l-mezbûre ve müteveffâ Hacı Bâli bin Hacı Mehmed ve mu'îdeş Mevlânâ Taceddin bâ-berât-ı hümâyûn deyu mukayyed der-defter-i atîk.

Mukâta'a hamam-ı çifte der-şehri Ankara fi yevm 42 fi sene 15120
Mezra'a an-kurb-ı zâviye-i (Turasan) Bey der-tevâbî-i Murtazaâbad. hâsıl 2500

Defter-i kadîmden cihet-i e'âlî yevmî 10 akçe ve cihet-i tevliyet yevmî 2 akçe kayıd olunub bâkî mahsûl cihet-i müderriş deyu kayıd olmuş der-defter-i köhne yine kemâ-kân deyu mukayyeddîr der-defter-i atîk hâliyen yine mukarrer. Yekûn:17620

6-

TKGMA, 558 nolu defter, varak: 51/A

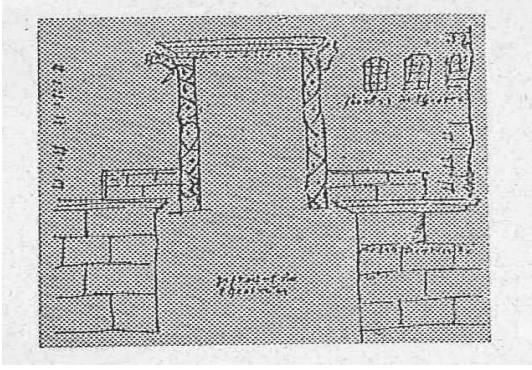
Mezra'a-i Danişmend iki çiftlik vakıf yeri vardır vakf değirmi vardır Aydın Şeyh veledi Danişmend tasarruf ider deyu kayd olunmuş der-defter-i köhne el-hâletü hâzihi in'âm alınubdur bâ-berât-ı hümâyûn el-ân pâdişâhımızdan in'âm teddî-i berât eyledi deyu mukayyed der-defter-i atîk ve hâliyen Kulu nâm Dervîş in'âm-ı evlâdındandır deyu Ankara Kadısı Mevlânâ Şükrullah ve rikâb-ı mu'alâyâ arz itmeğîn nisfina mezbûr Kulu Dervîş mutasarrîf olmak fermân olunmağîn ve nisfî dahi Ak Medrese'ye tayîn olunub defter-i cedîde kayd olundu bi'l-fi'î'l Kulu Dervîş berât ile mutasarrîfdir.

Mezra'a-i mezbûre hükm-i hümâyûnla müceddeddir bir tarafı Altılar Kal'asına ve bir tarafından Karakayalı Boğazına ve bir tarafından Altıpınarına ve bir tarafından Kızılağlı ve bir tarafından Kırkpınar ve bir tarafı Karaaspar kurbundadır ki kayaya müntehidîr bermûceb-i hükm-i hümâyûn ve hüccet-i şer'iyye deyu mukayyeddîr defter-i atîk.

Hâsıl an'ı'galle ve gayrihi 1200,

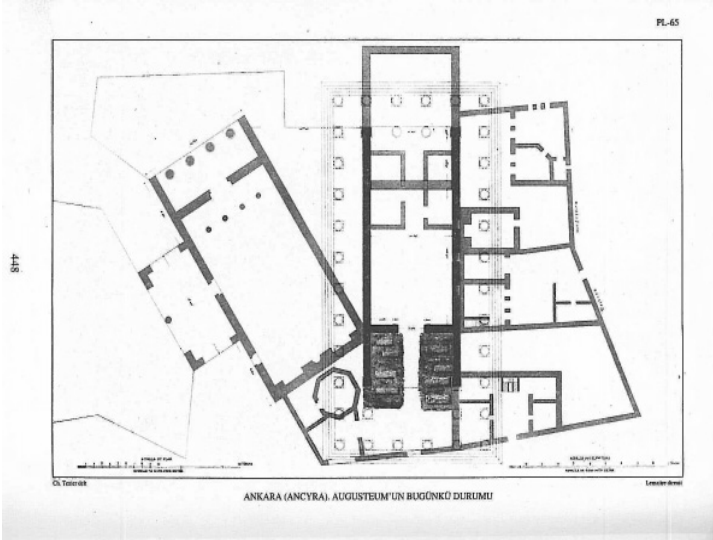
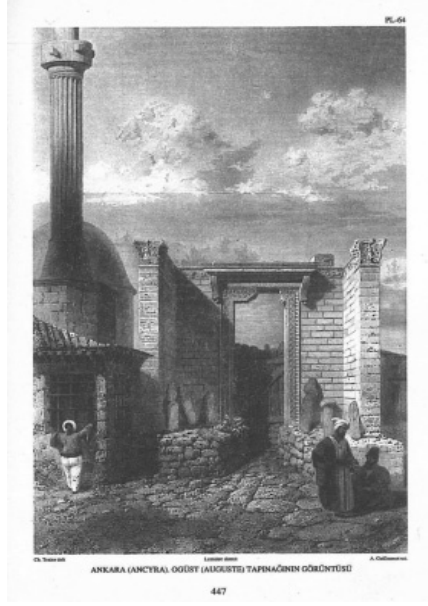
7-Ak Medrese 16. Yüzyıl gravürü(Hans Dernschwam)

8-Hollanda, Rijksmuseum'daki Ankara resminde Hacı Bayram-ı Veli Camii(Semavi Eyice'den)

9- 19. Yüzyılda Ak Medrese gravürü ve Hacı Bayram Camisi ile krokisi(Charles Texier'den)

10-ANKARA ŞSA, 845 0052 B 2.- 23 Ramazan 1185/26.12.1787 tarihli belge:

Ak Medresede yarım hisse müderris olan Mehmed'in görevinden oğlu Alâeddin lehine çekildiği

213

سرمه عالیه
 انقده واقع بفضا مدرسه وقفك وظيفه معناه ايد نصف مدرسه سكنه منقده
 يوسعه مدرسي محمد كند حسن رضيله مدرسه نيز بور صدين او غلوه على انقده
 في ايتان قدوة العلم المحققان السيد محمد زيد عليه يد قرانت وقصر يد الحمله قصر يد
 توجيه والنوب بدنيه بيات شريف عاليم ويدر ملك راجه انقده ناني مولانا حطبه
 عي سيد زيد عليه قصر الحمله موصيه توجيه اولوق اوزو اعلم العالم المتبحر افضل
 المتورجان بافضل شيخ الاسلام مولانا السيد محمد سعيد وام نعاله فضل ايتان
 حقه مد يد عمارت باوش بانم ظهرو نكند و بمولانا رش الربك انقده
 يوزك بشركه رضا نيك او نيك كونه تار كيد موزي ويدر بده رشكها بونم
 قصر بدنه توجيه ايدوب بونم بولي ويدر دم ويدر دكا موصي ايدلسه
 ولد شو زيد عليه واروب قصر يد ايدم بايچه مرقوم برينه مدرسه مد قوم و قضا نصف
 مدرسه مشرف اولوب او اي خدمت ايدك كنه صكره بوننه اول نصف وظيفه
 مدرسه كند كور محمد ال اوزر مدرف اوله كلف رايسه موصي ايد دقا و كند ال اوزر
 نصف وظيفه معنيس و قف نيز بور حصولند ز منسوبي اولند بدنه الموصيه
 شوله بله لرعان تشره افقا و قند كركه ايد ايدوم انالته و الشتم من رضا
 سند حسرتنا نيك و نانه والف

مصمم
 المحرم

سرمه
 الكور

Toplam. 1378 kuruş

Masarıfat

Medinei mezbure de ahaliye... ciheti: 250

Medinei mezburede ikamet eden talibe verilen..ciheti: 445

690

Beyanı ali müteveli mümaileyhin uhdesinde olan

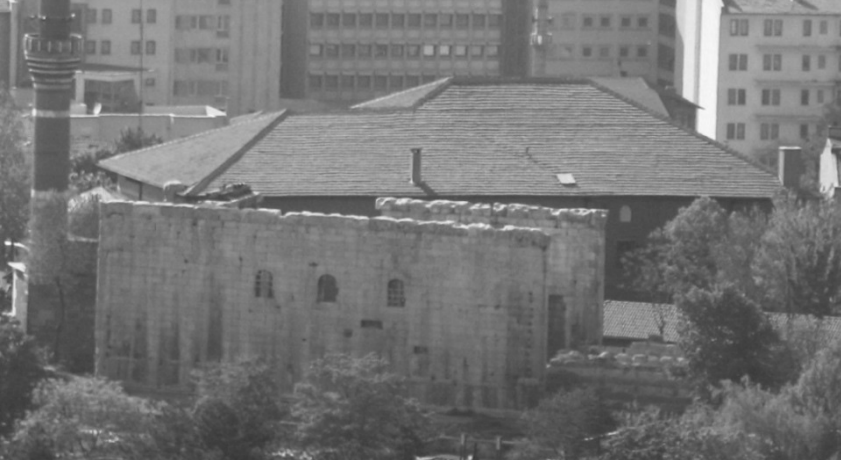
Müderislik vazifes: 688

:1378

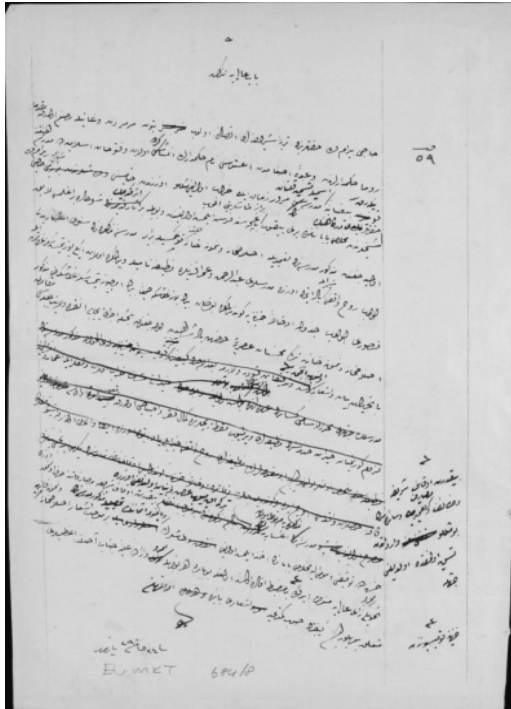
12- Ak Medrese müze deposu (1925- Belko Arşivi)

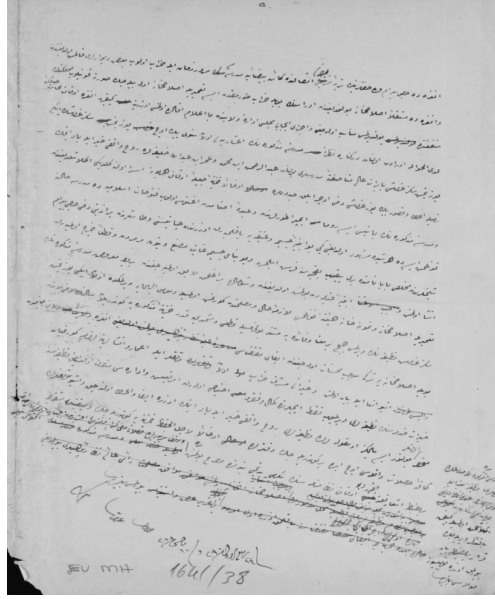
13- Hacı Bayram-ı Veli Camii ve Ak Medrese

14-BOA-EV.MKT.0684.0008 numaralı,
24 cemaziyelevvel 1290 / 20 Temmuz 1873 tarihli belge

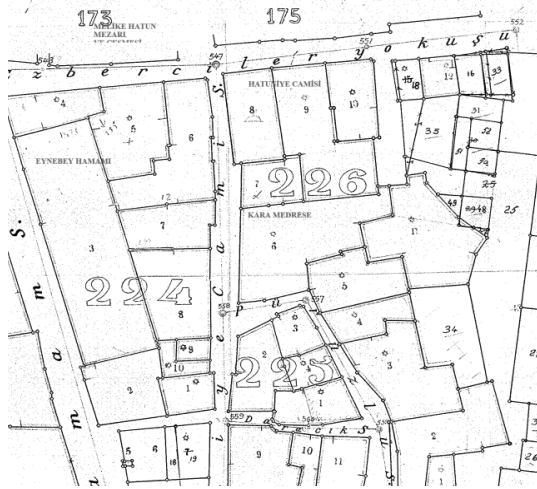

15-BOA-EV.MH.01641/38'de kayıtlı ve 24 Rebiulevvel 1290
/10 Mayıs 1873 tarihli bir belge

KARA MEDRESE

16- Melike Hatun Külliyesi Tapu Haritası (Altındağ Belediye-
si Arşivi)

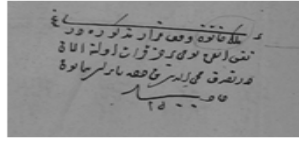
17- 1924 Ankara Haritasında Melike Hatun Camisi (Cami, Yengebey Camii diye kayıtlı, A. Yüksel Arşivi)

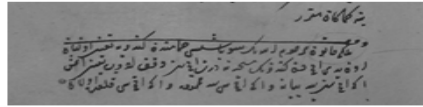
18-

BOA 117 Nolu, 928 tarihli Ankara Sancağı Mufassal Defteri, sayfa 18b

Bağçe Melike Hâtûn vakf-ı mezâr-ı mezkûredir
nefs-i Ankara yevmi bir cüz kırâat oluna el'ân
der-tasaruf-ı Muhiddin Fakih bâ-berât-ı hümayûn.
hâsıl: 1500

Vakf-ı Melike Hâtûn
Vakf-ı Melike Hâtûn Merhûm Eyne Beğ Subaşısı
tamamından kendüye ta'yin olunan
onyedi akçeden kendünün mescidine 4 akçesin vakf
edüb ta'yin itmiş.
iki akçesini Seyyid Sinan ve iki akçesini Seyyid
Mahmud ve iki akçesi kalif olana.

19-

BOA 117 Nolu, 928 tarihli Ankara Sancağın Mufassal Defteri

Sayfa: 19a

Câmi'i imâmına ta'yin olunmuş.

Evkâf-ı Medrese-i Melike Hâtun Der Nefs-i**Ankara****Karye-i Solfazıl vakf-ı medrese-i mezkûre tâbî'i****Kasaba Halîlî veled-i İlyas, imâm**

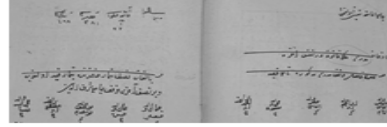
Hâsıl: 4831

Hinta müd 45, 2700

Şa'ir müd 15, 750

Resm-i kovarı 30

Resm-i ganem 400

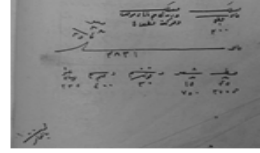
Sayfa: 19b

Bad-ı hevâ 100

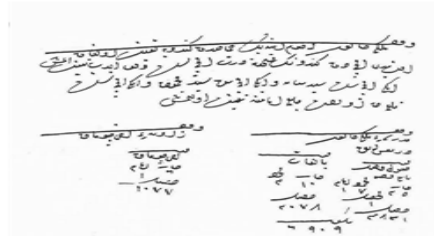
Asiyâb-ı hâne küt'a 1, müd 1, 27

Resm-i gift, 481

Resm-i bennak, 108

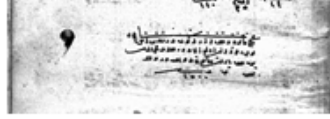
20-

BOA, 1537 tarihli 438 nolu tahrir defteri, s.364**Vakf-ı Meleki Hatun merhum Eyme Bey Hamamından kendüye tayin olunana onyedî akpeden.....****Vakf-ı Medrese-i Melik Hatun (Meleki Hatun) der-nefs-i Ankara Karye-i Solfazıl tâbî'i Kasaba, Karye-i Balgat, Yekun:6909**

21-

Tapu ve Kadastro Kuyud-u Kadime Arşivi, 558 nolu Ankara Evkaf Defteri.

- **Sh:30 An-bahçe-i Melike Hâtun**
- vakf-ı kurâ-yı mezkûre der-nefsi Ankara yevmî bir ölçü kıratat oluna el-ân der-tasaruf-ı Muhyiddin bin Dede İbâ-berât-ı hümayûn deyu mukayyed der-defter-i atik.
- Hâsıl 1500

Sh: 31/a Vakf-ı Melike Hâtun

Eyne Bey Subaşı Hamamından 17 akçe mescidine, 4' nin 2 akçesi Seyyid Sinan ve 2 akçesi Seyyid Mahmud'a ve 2 akçesini kalfa olan câmi' ine ta'yin etmiş.

Evkâf-ı Medrese-i Melike Hâtun der-nefsi Ankara.

Karye-i Solfasıl Vakf-ı Medrese-i mezkûre tâbi' -i Kasaba(köydeki Vakıf tarlalarını kullananlar ve ücretleri yazılıdır)

31/b Hâsıl 4831

Karye-i Balgat nısf-ı tımar defterinde tımar kayıtlı olup ve bir nısf-ı âhîri vakf-ı câmi' -i Şerafeddin deyu mukayyed der-defter-i atik yine kemâ-icân mukarrer(Balgatta vakıf tarlaları kullananlar ve ücretleri yazılıdır)
Hâsıl 2278

22-

Ankara ŞSA,708-22 sh-149 sr. 452 Nolu, evâili Receb 1035/ 10 Mart 1626 tarihli belge
Kara medrese vakfı mütevellisi Habîb'in vefatından sonra yerine Hasan'ın tayinine ait berat

